

M! V! N! O! R! G! A! N! C! E! C! E! F!

Ars organi Sloveniae

8 - Oktober 2017

Vsebina / Contents

Čigave so orgle [3] / Authorship of the organ - Abstract [10]

Restavriran pozitiv iz leta 1812 v Grebinju (Griffen) na Koroškem [11] / Restored positive at Grebinj (Griffen, Austria) - Abstract [18]

Organoku [19]

ECCE ORGANVM!

Obvestila Ars organi Sloveniae
ISSN 2463-9397

8 - oktober 2017

<http://glej.orgle.si/>

Izdaja Društvo Jarina Bohinj
Pripravil in uredil Jurij Dobravec

Besedilo, ilustracije in oblika so avtorske in/ali v prosti uporabi. Nadaljnja uporaba samo v dogovoru z uredništvom.

www.arsors.org

Čigave so orgle

Authorship of the organ

Edo Škulj

Leta 1870 je Franc Goršič naredil nove orgle za frančiškansko cerkev v Ljubljani. Z njimi se je postavil na čelo slovenskih orglarskih mojstrov. Orgle so seveda imele sapnice na poteg, kar naj bi bilo zastarelo, in mehansko trakturo, po kateri je bila »igra težavna in abstrakti ob slabem vremenu tako napeti, da je bilo komaj mogoče igrati in je dostikrat cvililo med celim opravilom«. ¹ Bolj ko to zgodovinsko povzročeno mnenje je pomemben podatek, da je dispozicijo naredil Josip Smrekar in da so orgle imele dva manuala z 32 registri.

Leta 1902 so Goršičeve orgle doživele veliko spremembo: namesto na poteg so dobile pnevmatične sapnice, namesto mehanske pnevmatsko trakturo, namesto dveh tri manuala, namesto 32 pa 44 registrov. Tudi novo dispozicijo je naredil Josip Smrekar. V spodnjem delu srednje omare, kjer je bila pri Goršiču le mehanika, je pozneje 11 registrov I in II manuala, ki naj bi pomagali pevcem pri petju. Bolj zanimiv je Kimovčev dopis, o katerem bi lahko rekli, da je prava apologija Goršiča: »S peresom v žolč namočenim pišem. Sredi novembra ravnokar preteklega leta sem si ogledal prenovljene frančiškanske orgle v Ljubljani. Postavil jih je leta 1870 slavnoznani orglarski mojster Goršič. Mimogrede rečeno: na Kranjsko še nihče – tudi izmed najbolj slavljениh tujih mojstrov – ni postavil boljših orgel, kot jih je postavil Goršič. Frančiškanskim orglam je dal 32 izpremenov v dveh manualih in pedalu. Ker je pa igranje povzročalo več ali manj težav, so leta 1902 patri frančiškani poklicali orglarja Mauracherja iz St. Florian, da je orgle uredil pnevmatično, pa dodal še tretji manual (šest izpremenov), tri jezičnike (pozavna 16', trompeta 8' in oboe 8'), nova sta tudi registra violon 16', gampenbass 16' v pedalu, gamba 8' v I manualu, ker je staro gambo porabil za salicet 16' in dolce 4' v II manualu, vsega skupaj torej 13 novih registrov, drugo – principalni, borduni, flavte – je ostalo staro. Kdor le malo pozna ustroj orgel, ve, da so ti registri orglam pač zelo koristni, toda ne bistveno potrebni, tudi vse te preureditve so res zelo važne, za praktično uporabo neprecenljive, toda če govorimo o orglah kot

glasbenem instrumentu, si mislimo v prvi vrsti glas, kakovost glasu, intonacijo, ne pa trakturo. In zato so orgle po svojem bistvu in tudi po večini registrov (39 oz. 44 je vseh skupaj, med njimi le 13 novih) delo Goršičevo, izpopolnjeno od Mauracherja.

Zato je pa nedopustno, kar je Mauracher naredil: nabil je na te prenovljene orgle tablico s svojo firmo, da mora vsakdo misliti, da so orgle celotno delo Mauracherjevo. Zato sem takoj pisal Mauracherju, naj odstrani ta napis. Dal sem mu odloga do novega leta, če pa potlej ne izpremeni napisa, sem zagrozil, da priobčim njegovo početje najprej v slovenskih, potem pa še v nemških listih. Storil ni, jaz s tem izpolnjujem deloma svojo grožnjo in pristavljam, da ne bom – ako mi Bog da živeti – prej miroval, da izbrišem ta sramotni pečat s slovenske umetnine.«² Glede ploščice se je pozneje uredilo: Goršič – Mauracher. To je verjetno najbolj razvpit primer kraje intelektualne lastnine. Je pa še mnogo primerov v manjšem obsegu.

Vprašanje je, koliko mora biti zamenjanega, da novi orglar lahko doda svoj priimek prvemu avtorju in tako postaneta soavtorja.

Vprašanje za pravnika

Kakšno je razmerje med intelektualno in ekonomsko ceno oziroma med intelektualno in ekonomsko lastnino? Naročim orgle, jih plačam, odpeljem in jih uporabljam. Orgle so moje. Kaj pa umetniško lastništvo? Ali lahko orgle razderem in naredim npr. dva pozitiva? Kje so pravice orglarja, ki ščitijo njegov izdelek pred vandalizmom. Pa čeprav gre za dobre poteze, npr. povečanje iz dveh na tri manuale, kar je nekaj pozitivnega. Vendar to niso več tiste orgle, ki sem jih naročil in plačal.

Mali posegi v orgle

Kot povsod imamo tudi v orglarstvu dve kategoriji posegov: mali in veliki. Mali posegi so tisti, ki nimajo večjega vpliva na orgelsko foniko. Po navadi so ti posegi povračljivi; brez težav jih vrnejo v prvotno stanje. V večini primerov gre za zamenjavo registrov:

1) Pri enomanualnih orglah zamenjam dva registra med seboj ali en register z novim. V dobi romantizacije so npr. menjavali kvinto $2\frac{2}{3}'$ z npr. aeolino $8'$, ki imata približno enak premer.

2) Pri dvo- ali večmanualnih orglah poleg prejšnjega lahko zamenjam dva registra iz različnih manualov.

3) Na obstoječi sapnici dodam nov register. To je nekoliko bolj zapleteno, vendar izvedljivo. Najlažje je pri sapnicah na stožce, ki imajo registrske prekate. Dodati en prekat, ne predstavlja nobene težave. Nekoliko bolj zapleteno je pri sapnicah na poteg, ki imajo tonske kancele. Vendar se še vedno najde kakšen primer. Te zamenjave so tako skromnega pomena, da ni potrebno izvirnemu avtorju dodati priimek dopolnitelja.

Sl. 1. Napis na orglah v Brusnicah.

Veliki posegi v orgle

Veliki posegi so tisti, ki znatno vplivajo na orgelsko foniko, predvsem na jakost, saj povečini gre za dodajanje novega piščalja. Piščalje je skupina orgelskih registrov, ki ustrezajo eni (manualni ali pedalni) klaviaturi.

1) Dodajanje pedala baročnim pozitivom.

Pozitiv ima od štiri do osem registrov. Manjši - od štiri do šest registrov - imajo po navadi $2'$ osnovo in copuli maior ($8'$) et minor ($4'$). Večji pozitivni - šest-, sedem- in osemregistrski - pa $4'$ -čveljsko principalovo osnovo. Vsi pa imajo $8'$ -čveljsko osnovo na kopulah. Tudi baročni orglarji so delali inštrumente serijsko, saj srečamo kar naprej popolnoma enake orgle istega avtorja. Načelo, ki so se ga strogo držali baročni orglarji, je, da orgle imajo pedal, pozitiv pa ne. Ker so pozneje orglarji hoteli narediti iz pozitivna

Sl. 2. Močnikova omara s pedalnim piščaljem pri Eišl-Močnikovih orglah na Šentjoštu.

orgle, so dodajali pedal, kar se pa nikoli ni obneslo. Teh primerov je toliko, da se ne spleča naštevati.³ Navadno je bila pedalna klaviatura samostojna, včasih pa je imela pedalno zvezo.

Tudi če nimajo pedala, 8-čveljskih principalnih orgel ne imenujemo pozitiv, ampak so orgle brez pedala. Najbolj znan primer so Eišlove orgle pri Sv. Jošt nad Kranjem iz leta 1764. Te podatke zvemo iz napisa v sapnici, ki se v prevodu glasi: »Janez Jurij Eišl, orglar v Ljubljani, me je naredil leta 1764. Rojen v Salzburgu.« Druga nalepka pa pravi: »Po prečastiti gospej Mariji Elizabeti, zdaj opatinji, je te orgle naredil Janez Jurij Eišl, 1764.« Verjetno je bila Marija Elizabeta darovalka

orgel. Eišlove orgle imajo osem registrov na enem manualu in so brez pedala. Kljub temu bi jih težko imenovali pozitiv, ker imajo 8-čveljski principal. Leta 2002 je Močnik dodal pedalno sapnico z dvema registroma.⁴ Zdaj so prave enomanualne orgle. Zdaj so to Eišl-Močnikove orgle.

2) **Združevanje orgel in pozitiv.** Značilna oblika gotskih orgel z glavnim piščaljem in hrbtnim pozitivom je nastala v 15. stoletju. Gre za združitev dvojih samostojnih orgel v skupno, večje glasbilo. S časom sta se razvili dve obliki orgel: večje orgle za mogočno glasbo in manjše orgle za spremljavo gregorijanskega petja. Večje orgle so bile pritrjene na zadnjo steno, manjše pa so bile premakljive in so jih postavili tja, kjer so jih rabili. Imenovali so jih pozitiv (lat. ponere = postaviti). Tako je moral organist romati od enega glasbila k drugemu. Da bi se izognili tej nevšečnosti, so združili večje in manjše orgle, tako da so postavili pozitiv za organistovim hrbtnom na korno ograjo. Tako je nastal hrbtni pozitiv. Pod klaviaturo glavnih orgel so postavili klaviaturo, ki

Vprašanja za orglarskega mojstra

Kaj je to opus? Opus je latinska beseda, ki pomeni (umetniško) delo (mn. opera). Kdaj lahko štejemo neko delo kot svoj opus?

1) Povsem nove orgle niso vprašanje. Vprašanje je, kdaj je neko popravilo tako pomembno, da ga lahko štejemo kot nov opus. Če 7-registrske Zupanove orgle nekoliko preprihamo in omaro retuširamo, to seveda ni nov opus.

2) Drugo vprašanje so Eißlove orgle v Brusnicah. Ohranjeni deli orgel so bili: 1. orgelska omara, ki je bila večkrat predelana, s pripadajočim okrasjem; 2. sapnica manuala; 3. sapnica pozitivna, večkrat popravljena in predelana; 4. 453 od skupno 757 piščali. Vse ostalo je novo. To lahko štejemo kot nov opus, kakor je v knjigi Ob desetletnici Škofijske orglarske delavnice tudi storjeno, in sicer jih šteje kot opus 20. Avtorja sta torej Eißl-ŠOD.

3) Tretje vprašanje je vzdržljivost obnove. Če po 20-ih letih »obnovljene« orgle potrebujejo obnovo, kakšna je bila prva obnova? Vzemimo Hörbigerjeve orgle v gornjegrajski stolnici. Njihovo prvotno stanje vidimo v knjigi Orgle na Slovenskem. Leta 1992 jih je obnovil Anton Škrabl, ki to svoje delo šteje kot opus 4! Kakšna je bila ta obnova, da jih je morala leta 2013 »sanirati« Orglarska delavnica Maribor? Vrh vsega jih ne šteje kot nov opus.

je bila zvezana s hrbtnim pozitivom. Tako je mogel organist z istega mesta igrati na večje ali manjše orgle. Poznejša iznajdba pa je omogočila, da je mogel igrati hkrati na oba manuala. To je manualna zveza. - Lep primer so orgle v Slovenski Bistrici. Orgle je postavil Andrej Schwarz, orglar v Gradcu leta 1724, kakor se bere v notranjščini orgel: »Andreas Schwarz, Orgelmacher in Graz 1724.« V letu 1783 so bile menda popravljene, kar se da sklepati iz kronograma, napisanega pod pultom nad drugim manualom, ki se glasi: In tIMpano et Choro, In ChorDIs et organo IVbIIet seneX et IVnIor. Orgle imajo 2 manuala s 15 in pedal s petimi spremeni.«⁵ – Orgle v župnijski cerkvi sv. Jerneja v Slovenski Bistrici spadajo med največje ohranjene baročne orgle v Sloveniji. Imajo 20 registrov, dva manuala in pedal. Registri glavnega manuala in pedala so spravljene v večji omari v sredini

kora, registri drugega manuala pa so v manjši omari, ki je v korni ograji. Igralnik je pred glavnim ohišjem, vgrajen v samo omaro tako, da organist kaže oltarju hrbet. Ročice so na vsaki strani igralnika v dveh navpičnih vrstah. Orgle imajo manualno zvezo, ki jo odpremo tako, da izvlečemo k sebi deščico, ki se nahaja med manualoma. – Orgle so bile prvotno enomanualne, šele pozneje so dodali hrbtni pozitiv. Omari sta tako različni, da nimata skoraj ničesar skupnega. Manubriji, ki se odpirajo vodoravno, so za manual (bela) in pedal (črna podlaga) prvega manuala. Šele pod njimi so registrski manubriji drugega manuala, in sicer v navpičnem položaju. Pri novi orglah je to nekaj nemogočega, in to v vseh časih. Kdo je orgle povečal, ni znano. Morda isti Andreas Schwarz. V tem primeru lahko pripišemo avtorstvo: Schwarz-Schwarz.⁶

3) **Razširitev brez dodajanja nove klaviature.** Orgle pri Lovrencu na Pohorju so edine ohranjene dvomanualne orgle Josipa Otoniča. Postavil jih je leta 1809, kar potrjuje orglarjev podpis v sapnici pozitivna. Orgle so bile leta 1843 povečane iz 15 na 25 registrov. Verjetno je to delo Aloisa Hörbigerja. Na to nas navajajo številne podobnosti in podrobnosti.⁷ Na začetku 21. stoletja so se odločili za obnovo orgel. Koncept, ki ga je predlagalo Orglarstvo Kolar, se je na prvi pogled zdel precej radikalen, a je bil pravzaprav edina logična možnost, kako lovrenške orgle ponovno spraviti v uporabno stanje. Kot prvi in najpomembnejši korak je orglar predvidel odstranitev vseh delov, s katerimi je Hörbiger leta

Sl. 3. Otoničeve orgle v Lovrencu na Pohorju leta 1985 in 2015.

1843 orgle povečal. Največji vpliv je imela ta odločitev predvsem na videz glasbila, od katerega je po obnovi ostala samo izvirna Otoničeva omara s pozitivom na korni ograji. Stanje po obnovi je tudi pokazalo, da morebitna premajhna jakost zvoka Otoničevih orgel gotovo ni mogla biti razlog za povečavo, saj inštrument z manjšim številom registrov brez težav obvladuje razmeroma velik cerkveni prostor. Zaradi obrabljenosti in poškodovanosti je bilo potrebno velik del tonske trakture izdelati povsem na novo, občutek pri igranju na I. manual pa je sedaj natančno tak, kot mora biti. Otoničeve orgle, ki so en čas bile Otonič-Hörbigerjeve orgle, so spet Otoničeve orgle.⁸

4) Povečanje z dvo- na trimanualne orgle z dodajanjem novega piščalja. V zadnjih 25-ih letih je bilo nekaj primerov, ko so povečali dvomanualne orgle na trimanualne. Tako povečanje je že večji zalogaj. Treba je popolnoma novo piščalje z novo sapnico in vsemi novimi registri, poleg tega je potreben nov igralnik, sicer je težko namestiti tretjo klaviaturo, ker se razmerja med klaviaturami spremenijo. Vprašanje je, kam postaviti novo

Sl. 4. Tablica na Goršič-Kerssenbrockovih orglah v Zagorju ob Savi.

piščalje. Najmanj priporočljivo je, da ga postavimo v veliko omaro, če je še kaj prostora. Vendar to zelo vpliva na foniko, saj spremeni volumen prostega zraka, v katerem se zvok razvija. Najbolj elegantna rešitev je dodati hrbtni pozitiv, saj te orgle so iz 19. stoletja, ko ni bilo več sodobno nameščati pozitiv na korno ograjo. Na Slovenskem imamo tri primere povečanja dvomanualnih orgel s hrbtnim pozitivom: Hörbigerjeve orgle v današnji celjski stolnici ter Goršičeve orgle v Stari Loki in v Zagorju ob Savi. Prve in druge orgle so v izvirnem stanju imele sapnice na poteg in tudi novo piščalje ima isto tehniko. Vprašljivo je, ali smemo dvomanualnim orglam s sapnicami na stožce dodati pozitiv s sapnicami na poteg, kar se je zgodilo. Če vemo, kakšna je razlika pri izgovarjanju med sapnicami na stožce in na poteg, potem je bil

postopek res vprašljiv. (Ali bi danes sploh kateri orglar šel delati piščalje s sapnicami na stožce?) Čigave so torej orgle? V Celju so Hörbiger-Kerssenbrockove, v Stari Loki so Goršič-ŠOD, v Zagorju ob Savi pa Goršič-Kerssenbrockove orgle.

¹ H. Sattner, Prenovljene orgle v frančiškanski cerkvi v Ljubljani, v: CG 25 (1902), 67.

² F. Kimovec, Dopis iz Ljubljane, v: CG 31 (1908), 6.

³ Prim. E. Škulj, Vrste orgel, v: CG 108 (2015), 5, 21-22.

⁴ Prim. <http://orglarstvo-mocnik.si>, dostop 27.9.2017

⁵ Prim. Orgle v cerkvah Lavantinske škofije, Maribor 1911

⁶ Prim. M. Bizjak - E. Škulj, Orgle na Slovenskem, Ljubljana 1985, 31.

⁷ Prim. G. Almer s sod., Alois Hörbiger (1810–1876) Orgelbauer von Tirol, Wildshönu, 2010.

⁸ Prim. M. Podstenšek, Obnovljene Otoničeve orgle v Lovrencu na Pohorju, v: CG 103 (2010), 3.

Authorship of the organ

Abstract. The author discusses the authorship of the organ. He focuses on the signing practice in Slovenia, and assigning the authorship to the instruments after reconstruction, significant change, or upgrade.

By small interventions, like exchange of one or two stops, the builder should not be allowed to mark his name on the instrument as an author. On the other hand, by significant reconstruction or adding the division, the workshop should avoid exclusive authorship and sign the work beside the original author.

Examples demonstrate different practice in the past and present, and open questions about the definition of the term 'opus'.

Restavriran pozitiv iz leta 1812 v Grebinju (Griffen) na Koroškem

Restored positive at Grebinj (Griffen, Austria)

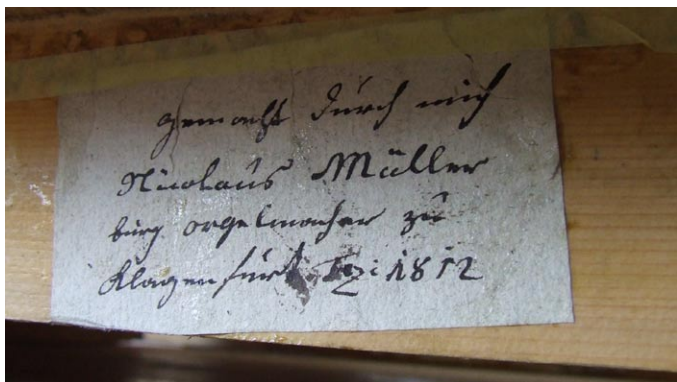

Simon Kolar

Župnija Grebinj (nemško Griffen) leži na vzhodu avstrijskega dela Koroške. Starodavni Grebinjski samostan premonstratencev z okoliškimi vasmi je nekdanj pripadal bamberski škofiji. Župnijska cerkev je posvečena sv. Petru in Pavlu. Popis prebivalstva v občini Grebinj leta 1910 kaže, da je tam živelo tri četrtine slovenskega prebivalstva. Danes slovensko govorijo le še redki.

Sl. 1. Pročelje pozitiva na pevskem koru pokopališke cerkve v Grebinju.

Sl. 2. Orglarjev podpis v notranjosti glasbila.

Pokopališka kapela je bila zgrajena leta 1854. Eden od dveh zvonov ima letnico 1605. Kapelo in okolico so generalno prenavljali od 2001 do danes.

V srednji niši pevskega kora stoji štiriregistrski pozitiv Nicolausa Müllerja. Orglar se je rodil leta 1775 v kraju Sulzfeld na Maini, in v začetku 19. stoletja prišel v Celovec. Leta 1808 je odprl svojo mizarsko, nato pa še orglarsko in klavirsko obrt. Kot izdelovalec orgel in klavirjev je deloval na Koroškem, vendar se je ohranilo le malo njegovih inštrumentov. Umrli je v Celovcu leta 1834. Za njim je delavnico prevzel sin Anton Müller (1807 – 1865).

Müllerjev orgelski pozitiv v pokopališki kapeli nosi letnico 1812 in sodi med njegova najzgodnejša dela. Štirje registri so v manualu in je brez pedala. Ima mehansko igralno in registrsko trakturo.

Sl. 3. Stanje prospekta pred obnovo.

Inštrument je zelo zanimiv, saj so tako majhni pozitivni iz tega obdobja redki, hkrati pa smo lahko veseli, da se je sploh ohranil, saj je večina Müllerjevih izdelkov že izginila.

Ob ogledu junija 2016 je bilo stanje inštrumenta zelo slabo. Očitno že zelo dolgo ni bil v uporabnem stanju. V omari, ki se zapira s krilnimi vratci, so bile vidne obširne poškodbe na piščalih in drugih delih, verjetno posledica objestnosti. Omara pozitivna je služila tudi kot prostor za odlaganje smeti in razne embalaže. V tem stanju zvočne slike inštrumenta ni mogoče preveriti. Poleg tega, da je bilo veliko piščali uničenih, poškodovanih ali demontiranih, jih je veliko tudi manjkalo.

Na drugih delih inštrumenta je bilo prav tako opaziti veliko poškodb, in sicer na rastrih, klaviaturi, igralni trakturi, mehovih in na mehanizmu za ročni pogon mehov. Sprednja, prospektna stran omare je bila poškodovana od beleža, zadnja stran in obe stranski pa sta pred desetletji žal bili prebarvani z neprimerno pokrivno barvo. Slabše stanje je tudi posledica manjkajočega stropa na omari, ki je nekoč bil nameščen.

Program restavriranja

Točen popis stanja piščali je bil pripravljen po generalni demontaži, čiščenju sortiranju in natančni analizi vseh piščali.

V orglarstvu Kolar smo župniji predložili program restavriranja orgel. Osnova programa je bilo temeljito restavriranje vseh ohranjenih delov orgel in rekonstrukcija vseh manjkajočih.

Poleg tega smo za običajno rabo orgel v liturgične namene predlagali vgradnjo ventilatorja. Ker v orgelski omari zanj ni prostora, se ga postavi v zvočno izolativno komoro na strani ob orglah. Z vgradnjo ustreznih nepovratnih ventilov se potem lahko sapa v orgle dovaja ali z obstoječim ročnim pogonom

Sl. 4. Rekonstrukcija uničenega dela lesene notranjosti.

mehov ali pa z ventilatorjem. Sprednji – prospektni del orgelske omare se previdno očisti in osveži njen videz, na drugih delih orgelske omare pa se odstrani rjavo barvo.

Restavratorski program je potrdila komisija, ki so jo sestavljali predstavniki Zveznega spomeniškega urada z Dunaja – za tehnični del orgel, Zveznega spomeniškega urada iz Celovca – za orgelsko omaro, Komisije za orgle v Krški škofiji, župnijskega cerkvenega sveta in župnik župnije Griffen/Grebinj. Člani so med samim potekom prenove tudi aktivno sodelovali.

Restavriranje

Decembra 2016 smo orgle demontirali. Po čiščenju in sortiranju razpoložljivega materiala je bilo ugotovljeno, da je bil inštrument v preteklosti že večkrat predelan. Že sam orglar Müller naj bi pri sestavljanju svojih orgel uporabljal rabljene dele drugih inštrumentov. Po podrobnejšem pregledu in analizi ohranjenih delov v naši delavnici se je pokazalo, da je bil prvotno grajen na 4' osnovi, kasneje pa predelan na 8'. Pri tem je predelovalec prvotni salonski tip orgelskega pozitivna z ravnim stropom predelal in povišal z nekakšno kapo trikotne oblike.

Tudi raba prvotnega inštrumenta je bila prej drugačna, saj stojijo prospektne piščali tik nad klaviaturo, hrbtna stran pa je bila zaprta, zato je bil zvok orgel usmerjen proti organistu. Ob predelavi in namestitvi na grebinjski kor, ki zagotovo ni prvotna lokacija tega inštrumenta, pa je predelovalec zvok preusmeril tako, da je izžagal odprtino na nekdanji hrbtni strani, ki je zdaj obrnjena proti oltarju, ter odstranil del stropa. Tako se je zvok lahko bolje širil v prostor. Predelano hrbtno steno, ki je zdaj vidna iz cerkve, so okrasili in nanjo namestili masko s slepimi piščalmi.

Po ogledu stanja v delavnici so bili vsi predstavniki nadzora mnenja, da se inštrument ne vrača v izvirno stanje, ki je preveč nejasno, ampak se ga restavrira v zatečenem stanju in za sedanjí namen uporabe.

Sl. 5. Zunanost pozitivna je ostala v prekrivni rjavi barvi.

Sl. 6. Izvirno pročelje po obnovi in rekonstrukciji.

Piščali

Zaradi zelo slabega stanja inštrumenta smo dispozicijo lahko ugotovili šele po podrobnejši analizi in izločitvi neustreznih piščali. Oba flavtna lesena registra sta sicer imela večino piščali, vendar so bile zaradi manj kakovostne izdelave in nestrokovnih

Sl. 7. Piščalje je deloma restavrirano, deloma rekonstruirano.

posegov večinoma brez glasu. Pri vseh piščalih je bilo zaradi močno previsokih izrezov potrebno znižati zgornja ustja, pri mnogih pa sanirati tudi jedra in podaljšati prekratko telo. Principalna registra pa sta kovinska iz orgelske zlitine. Prinzipal 2' stoji deloma v prospektu, preostanek pa zadaj. Prospektne piščali so bile grobo zmečkane. Skoraj vse smo uspeli ponovno usposobiti, manjkajoče pa smo rekonstruirali. V Octav je bilo ohranjenih le nekaj starih piščali, večino manjkajočih pa smo rekonstruirali po vzoru obstoječih in drugih sledih na piščalni deski in rastru.

Intonacija ohranjenih piščali je bila slabo zaznavna, zato je bilo potrebno večino piščali intonirati na novo.

1. Copel 8'

2. Flöte 4'

3. Prinzipal 2'

4. Octav 1'

Obseg: C/E - c³, 45 tipk

Sapnica

V delavnici se je pokazalo, da je sapnica povsem netesna pri tonskih ventilih in med posameznimi tonskimi prekati. Tudi pomične registrske letve niso tesnile, saj je bila močno ukrivljena. Piščalne deske so prepuščale na vseh tistih tonih, kjer so bili v notranjosti malo daljši utori. Sapnico smo restavriral v delujoče stanje in zatesnili na klasičen način brez sodobnih tesnil.

Sl. 8. Sapnica med restavriranjem v delavnici Kolar.

Traktura in mehovje

Palična mehanika je bila v basovskem delu povsem uničena. Rekonstruirali smo jo deloma z lesenimi, deloma pa s kovinskimi zatiči z močnim stranskim zamikom. (Sl. 9). Manualne tipke so bile na novo vpete s pergamentom, manjkajoči deli oblog iz tise pa sanirani. Oba polnilna mehova sta bila na novo zatesnjena z ovčjim usnjem. Po vgradnji nepovratnih ventilov smo na enega priklopili nov ventilator, ki je nameščen v protihrupno komoro poleg orgelske omare. Na dovodnem kanalu je nov regulacijski ventil. Pritisk vetra v sapnici je nastavljen na 54mm vodnega stolpca.

Sl. 9. Mehanika ima pri basovskih tipkah močno zamaknjene paličice.

Inštrument je bil prvotno izdelan na 4' osnovi, zdaj pa je osnova 8'. Zaradi tega v nekaterih legah in posameznih tonih do piščali pride premalo vetra. Posledično je basovska lega registra Copel 8' v prostoru nekoliko pretiha. Iz istega razloga pri akordičnem načinu igranja z vsemi registri v spodnji legi prihaja do razglašenosti zvočnih kron.

Omara

Omara je bila prvotno grajena tako, da je bil zvok usmerjen proti klaviaturi, zdaj pa se uporablja obratno. Pri restavriranju smo ohranili zatečeno obliko. Na mestih večjih poškodb, smo vstavili nov les. Barva na omari in poslikava na maski s slepimi piščalmi je bila očiščena, osvežena in v manjši meri retuširana.

Sklep

Komisija je pohvalila dosežek orglarstva Kolar. Priznali so, da je bilo v zapuščeno glasbilo vložena nadpovprečno veliko orglarskega dela. Inštrument, ki je bil že dalj časa odpisan, zdaj ponovno deluje brezhibno in v tej kapeli povsem zadovoljivo služi namenu uporabe pri pogrebnih mašah.

Restored positive at Grebinj (Griffen, Austria)

Abstract. An organ positive with 4 stops in Friedhofskapelle in Grebinj/Griffen (Carinthia/Koroška – Austria) was built in 1812 by Nicolaus Müller, an organ builder from Celovec/Klagenfurt. Its original place and founder are not known. The instrument was rebuilt many times in the past and persisted broken at the empor of the chapel until 2016 when parish board called Slovenian organ builder Simon Kolar to restore it. Following the instructions of heritage conservation commission, the goal of the project was to restore the instrument to the contemporary shape.

After a detailed survey, the organ builder fixed the bowed soundboard and sliders, repaired the keyboard, stitcher mechanic parts and distorted pipes, replaced missing and destroyed parts, and re tune the instrument. He cleaned and restored the organ case and add a new rotary fan blower, separated by a backflip while preserving the original mechanism and blowers.

Successfully restored, the organ is now again in use for the funeral services.

Sl. 10. Zapis na notranji strani pokrova sapnice.

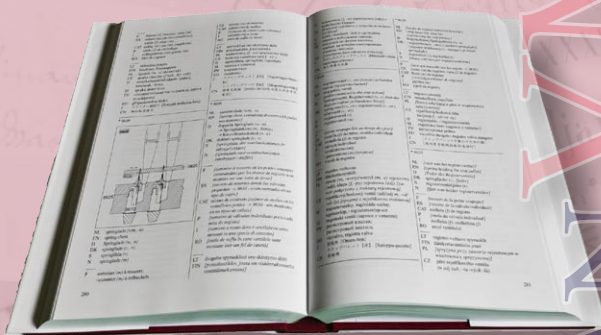
Organoku

1. Organoku slovenska klasika (srednja zahtevnost 48/100)

V vsakem stolpcu, v vsaki vrstici in v vsakem 3x3 kvadratu je treba sestaviti namišljeno slovensko klasično dispozicijo z devetimi registri: P8 = Principal 8', F8 = Flavta 8', G8 = Gamba 8', O4 = Oktava 4', F4 = Flavta 4', Q3 = Kvinta 2 $\frac{2}{3}$ ', Mx = Mikstura; SB = Subbas 16', OB = Oktavbas 8'.

	G8		O4	Mx		F4		
O4					F8			OB
F8			SB					P8
F4		P8						
G8	SB		Mx	OB	F4		F8	Q3
						G8		O4
P8					O4			Mx
Mx			Q3					F4
		F8		SB	Mx		O4	

J. BRANDL,
Maribor (Marburg)
Opus 44.

Orgelski slovar

Wilfried Praet s soavtorji

Orgelwoordenboek

je izjemno kakovostna knjiga, sestavljena iz uvoda, slovarja in kazala. V 23-tih jezikih, tudi v slovenščini, je obdelano 953 izrazov različnih delov, oblik in pojmov, ki so povezani z orglami.

Večina predmetov je prikazanih na nazornih risbah in skicah, zato je slovar tudi odlična učilnica.

Knjiga na 606-tih straneh je vezana v trde platnice in tiskana na zelo trajnem papirju.

Informacije in naročila
arsors@jarina.org